

УДК 811.133

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДІ У БІОГРАФІЇ
КЛОДА МОНЕ

Шевченко М. Ю.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Огляд питання і постановка проблеми. У західному літературознавстві існує поняття літературної біографії, що представляє життєпис письменника, про характер якого робляться висновки не тільки виходячи з фактів його життя, але й з творчості, трактування художніх текстів. На думку М. А. Козирєвої, поряд із літературною біографією також має право на існування і «artist biography», тобто біографія художника, де його витвори також будуть джерелом побудови його образу як людини, митця [1, с. 227].

Жанру біографії було присвячено роботи таких науковців, як А. Моруа, О. О. Дацюк, К. Ф. Аюпової, М. А. Козирєвої, В. Ю. Марінеско, І. А. Савенко, О. Ю. Скаріної, де досліджувалися особливості жанрової еволюції біографії, атрибутивні ознаки її моделі, художні властивості та функціональний потенціал переважно літературної біографії. У цьому контексті доцільним є здійснення подібних розвідок і у напрямі дослідження біографій інших діячів мистецтва, як-от художників.

Актуальність цього дослідження якраз і зумовлена тим, що такий жанр життєпису поки не отримав всебічного дослідження.

Мета статті – дослідити лексико-стилістичні засоби створення художньої образності у біографії одного із засновників імпресіонізму, французького живописця Клода Моне.

Виклад основного матеріалу. Стійкий інтерес науковців до жанру біографії пояснюється тим, що його художній простір формується на перетині декількох

традицій – історіографічної, мемуарної, белетристичної [2, с. 59].

Співвідношення фактографічного та особистісного є неодмінним принципом побудови розповіді про життя митця. Різниця між біографом та істориком полягає у тому, що біограф окрім достовірної інформації має дати простір своїй уяві, емпатії, вміти розгледіти тонкі паралелі між творчістю художника й періодами його життя, бути мистецтвознавцем, психологом.

Біографії художників зазвичай сполучають у собі не тільки документальне й особистісне, а й художнє начала. Їх співвідношення у біографії Клода Моне авторів С. Геган і Л. Ставрідес [4] є гармонійним з переважанням у сторону естетизації оповіді. Адже імпресіоністична манера живопису художника має обов'язково проявитися у підході до його життєпису, це частина ідейного світосприйняття митця. Фактографічність, хронікальна оповідь (наприклад: *En janvier 1884, Monet est pour la première fois en Italie, à Bordighera*) межує з яскравою образністю описань: *Son Etretat, mer agitée* (1883) *résonne des vagues en furie où la touche enlevée de Monet fait merveille*. Сукупність наративного та естетичного параметрів художнього тексту видається однією з жанрових ознак біографії митця.

Подекуди автор настільки відходить від фактографічного формату жанру біографії, що читач поринає у розгорнуто метафоричні художні відступи, що переплітають між собою дійсність, сюжети картин, події з життя художника: *En 1885-1886 cette pureté trompeuse culmine dans la violence sourde, tragique, qui émane de la falaise et aux assauts répétés, rageurs, de la mer*.

Найчастіше відмічається намагання змалювати атмосферу картин саме метафорично: *Ce paysage vide d'homme et de végétation, presque de vie, ce désert rocheux, et comme attristé quand le soleil décline et ne répand plus ses roses empourprés, est d'une austérité poignante*. Видається,

що саме цей засіб художньої образності є письменницьким еквівалентом явища імпресіонізму у живописі. Слово "comme" ("ніби") вводить речення, що насправді передає враження, асоціації, імпресію від пустельного пейзажу.

Оскільки центром імпресіоністичного бачення була концепція швидкоплинності вражень, скороминучості окремого моменту дійсності та його швидкого вислизання з поля зору митця, головним завданням імпресіоністів вважалася оця майстерна передача певного окремого моменту споглядання природи, усіх її кольорів, світлових характеристик, що вже наступної миті можуть трансформуватися в зовсім іншу картину. Тому вагому роль у тексті відіграє наявність лексико-семантичного поля мінливого, нечіткого сприйняття дійсності: *trompeux, fugitif, aérien, ondoyant, irisé, surnaturel, frémissant, lumineux, flottant, vibrant, moiré, fondu*. Ця лексико-семантична група тісно пов'язана з семантичним полем власне природи: *peuplier, chêne, vague, tempête, canal, lagune, îlot, fleuve, ciel, chrysanthème, glaïeul, clématite, capucine, pivoine, passiflore, abricotier, mer*.

У життєписі К. Моне також є місце суто мистецтвознавчим спостереженням, із уточненням використаних на полотнах кольорів, мотивів, особливостей гри світла й тіні, породжених ефектів та деталей створених образів: *Avec des couleurs pastel, des effets de lumière moins contrastés, de plus douces arabesques, un léger brouillard enveloppant le site, le motif normand par excellence perd en netteté et gagne en mystère*.

Життєвий і творчий шляхи художника відображено згідно з умовною рубрикацією за місцем перебування митця у певний час. Оповідь ведеться в теперішньому часі, органічними є включення висловлювань інших сучасників художника – Е. Золя, Т. Дюре, Е. Будена, П. Сезанна, Е. Ошде, оригінальних цитат з листів. Відстань між моментом подій та моментом оповідання

про них максимально скорочена, це створює комфортну, товариську атмосферу прочитання, складається враження, що читач перебуває у тій епосі, присутній при неквапливій розмові знайомих, в якій спливають спогади про спільного друга у режимі реального часу.

Майбутній час зустрічається доволі рідко, він покликаний показати віддалену перспективу вже відомих подій: *C'est ici que naîtront les différentes séries de Nymphéas, au cœur de cette nature ordonnée en tableaux.*

Описуючи серію картин "Вокзал Сен-Лазар", автори залучають читача у простір оповіді, апелюють до його сприйняття дійсності за допомогою використання займенника "notre": *En découpant cette matière devenue mobile des machines, de signaux, de métal, d'hommes, de fumées, les cadrages ouvrent de multiples perspectives qui activent notre perception.* Це створює ефект співучасті з автором, "колективне" сприйняття стимулює персональне враження.

Апелювання до читача є важливою формою зв'язку з ним. Риторичні питання у тексті представляють авторську рефлексію на тему творчості художника, припущення й здогади, які наводять читача на власні роздуми стосовно зв'язку між художніми мотивами та його життям: *Sur cette boucle de la Seine deux ponts modernes ont été jetés. A partir de 1872 Monet leur fait une place dans ses tableaux; ne symbolisent-ils pas les temps nouveaux? Et l'art nouveau?*

Бажання передати складний взаємозв'язок між різними іпостасями особистості Моне подекуди призводить до надмірного ускладнення синтаксису: *Il y a en Monet au moins deux peintres: à côté du paysagiste qui verse peu à peu dans le panthéisme, coexiste, pour un temps, l'observateur urbain fixant le nouveau Paris, ces lieux qui lui semblent symboliser au mieux le changement des temps: technologie, ère des masses et déjà, pour les bourgeois, rite du loisir à la campagne.* Наявність кількох двокрапок в одному реченні, велика кількість суміщених

підрядних речень, ускладнених прикладками, уточненнями, здавалося б, мала перевантажити розуміння тексту, але натомість залишає цілісне, глибоке враження від висловленої думки.

На синтаксичному рівні образність також забезпечується використанням паралельних конструкцій: *Monet pose son chevalet un peu partout: sur les remparts, dans les jardins de la Salis, devant le fort carré et la baie des Anges; sur le plateau de la Garoupe, vers l'Esterel, et le long des plages, de la pointe Bacon jusqu'au Penteil.*

Біографічний дискурс становить суміш наративного та дескриптивного типів. Дескриптивний дискурс використовується для описання природи, пейзажів, полотен митця, припущень щодо вражень, що вони можуть справити на глядача, локацій, обраних митцем для роботи тощо. Тут присутня художня образність, що утворюється звичними лексичними засобами метафоризації (*la lutte avec le soleil semble inégale*), персоніфікації (*la gare Saint-Lazare...est le poumon des citadins*), переліку.

Намагання словесно передати насиченість пейзажних мотивів художника веде за собою використання великої кількості епітетів, що покликані змалювати різноманітні ознаки об'єкту - колір, форму, якісні характеристики: *Il brosse des motifs riches en couleurs comme les voiliers du petit port, les robustes moulins qui longent les canaux étroits, les ponts de bois et les maisons rustiques aux toitures rouges.*

Перераховані лексико-стилістичні засоби вдало використовуються у тексті біографії французького художника для того, щоб текст відбивав оригінальну художню імпресіоністичну манеру митця. Естетична рецепція тексту поєднує в собі референційність та фікціональність, яка має на меті створення яскравої образності.

Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямку вбачаються у необхідності поглибленого вивчення біографій художників як окремого жанру, у визначенні його конститутивних ознак.

Література

1. Козирева М.А. Биография художника: жанровые особенности. Филология и культура. 2015. Вип. 4(42). 227-231 с.
2. Марінеско В.Ю. Літературна біографія як жанрова модель: особливості еволюції, атрибутивні та модусні ознаки. Наукові праці. Літературознавство. Вип.181. 2012. 20-24 с.
3. Узлова О. Між літературною біографією та біографічним романом (на матеріалі романів Л. Лоджа "Автора, автора" та "Людина багатьох талантів"). Іноземна філологія. 2014. Вип.126. Ч.2. 162-169 с.
4. Guégan S., Stavridès L. L'ABCdaire de Monet. Paris: Flammarion. 2013. 120 p.
5. Moulin J. Biographie: critique d'un genre littéraire. – Electronic resource. – Access: https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01614633/file/HAL_Joanny_MOULIN_Projet_IUFsenior_2017%20%281%29.pdf
6. Autour du paysage impressioniste. – Electronic resource. – Access: http://www.ac-grenoble.fr/arts-culture-humaniste74/IMG/pdf/Autour_du_paysage_impressionniste_2-1.pdf